

Kodavere Pärimuskeskuse arengukava aastateks 2021–2024

MISSIOON

Väärtustame Kodavere piirkonna inimesi ja nende lugusid, et hoida järjepidevust ning pakkuda kindlustunnet.

VISIOON

Oleme Kodavere paikkondliku identiteedi arendamise ja väärtustamise keskus. Kõnetame oma mitmekülgse tegevusega nii kohalikke kogukonnaliikmeid kui ka külalisi.

2024. aastaks on Kodavere Pärimuskeskus:

- **Peipsiääre vallas ja Eestis laiemalt hästi tuntud ja hinnatud külastuskeskus.**

Me jutustame unikaalseid ja huvitavaid lugusid, mille keskmes on pärimus. Oleme välja arendanud pärimusmatkade marsruudid. Pärimuskeskuse matkad on huvigruppide hulgas populaarsed, sest need on sisukad ning arendavad, ühendades ajalugu, kohalike inimeste kogemusi ning loodusharidust. Inimese, looduse ja pärimuse suhet toetavad ja aitavad avada Pärimuskeskuse näitused.

- **Aidanud teha Kodavere murraku avalikus ruumis nähtavaks ja kuuldavaks.**

Oleme aktiveerinud keskealised keelekõnelejad, kes tagavad keele edasiõpetamise noorematele põlvkondadele.

- **Tegus ja hästi toimiv, koostööle orienteeritud organisatsioon. Meil on aastaringselt vähemalt üks täistööajaga töötaja. Oleme hooajal 5 päeval nädalas avatud.**

Oleme atraktiivne kogukonnakeskus. Kaasame aktiivseid ja motiveeritud inimesi ning korraldame piirkonna elanike jaoks tähenduslikke sündmusi. Teeme tihedat koostööd Peipsiääre valla ja selle organisatsioonidega paikkondliku identiteedi arendamiseks ja pärimuse väärtustamiseks. Oleme edukad projektitaotluse kirjutajad ning teenime omatulu.

VÄÄRTUSED

Väärtustame minevikku – hindame ja hoiame au sees pärandit ning traditsioone.

Vaatame tulevikku – usume, et tuleviku probleemide lahendamisel on abi mineviku tundmisest.

Loomes olevikus – otsime loovaid lahendusi nüüd ja praegu, sest tegutseme ennekõike tänaste inimeste jaoks.

Hoiame tasakaalu traditsioonide ja uuenduslikkuse vahel.

TEGEVUSKAVA

Aastatel 2021-2024 keskendub Kodavere Pärimuskeskus järgmistele fookusteemadele:

- **Kodavere keel**
- **Inimesed ja loodus**
- **Organisatsioon**

KODAVERE KEEL

Oleme aidanud teha Kodavere murraku (kodavere keele) avalikus ruumis nähtavaks ja kuuldavaks. Oleme aktiveerinud keskealised keelekõnelejad, kes tagavad keele edasiõpetamise noorematele põlvkondadele.

Möödikud:

- Kuni aastani 2024 avaldame igal aastal 11 Kodavere kiäleruasukese rubriiki vallalehes Peipsiääre Teataja (st igal kuul, mil leht ilmub).
- Kuni aastani 2024 teeme Facebooki grupis “Kodavere kiil” murdekeelse postituse igal teisel nädalal, ca 25 postitust aastas.
- Kuni aastani 2024 korraldame huvilistele veebis regulaarselt Kodavere keele tunde (vähemalt üks sessioon aastas).
- Kuni aastani 2024 korraldame Pärimuskeskuses Kodavere keelt populariseerivaid avalikke üritusi (vähemalt 2 korda aastas, nt kevadel emakeelepäeval ja sügisel Mari Vallisoo sünniaastapäeval).
- Sügiseks 2022 koostame esimesed audiovisuaalsed õppevahendid Kodavere keele õpetamiseks ringitundides Pala ja Alatskivi koolides ning lasteaedades.
- Aastast 2023 on ERR kanalites kord kuus eetris kodaverekeelsed uudised.

Tegevuste lühiseloomustus:

- Jätkame Kodavere murraku oskajatelt elava keele jäädvustamist audiovisuaalselt. Keelt dokumenteeritakse elulooliste intervjuudena, kogudes nii andmeid inimeste isiklike lugude kohta kui ka jäädvustades Kodavere piirkonnale omaseid pajatusi. Intervjuude jäädvustamise käigus kaardistame ühtlasi murraku oskajate arvu ja vanuselise koosseisu.
- Lähema kolme aasta jooksul aktiveerime passiivse kodavere keele oskusega inimesed ja anname murraku baasoskused noorematele huvilistele. Lähtume eeldusest, et praegused Kodavere murraku head kõnelejad on vanuses 75+. Aga on ka teatud hulk põlvkonna jagu nooremaid inimesi, kes on lapsepõlves elavat keelt kuulnud, sellega koos üles kasvanud, kuid pole seda hiljem kasutanud. Pärimuskeskuse korraldatava keelekooli ja muude tegevustega aitame nendel inimestel muuta murdekeel passiivsest keelest aktiivseks keeleks. Et selleks ajaks, kui vanema põlvkonna

kõnelejad lahkuvad, on olemas järgmine põlvkond keeleoskajaid, kes kõnelemise üle võtavad ja seda ka noorematele edasi annavad.

- Muudame Kodavere murraku n-ö lavakeelest senisest enam avaliku suhtluse keeleks, mis on rohkemal määral avalikus ruumis kuuldav ja nähtav. Pärimuskeskuse keelealaste algatustega toome murraku senisest enam n-ö pildile, tehes kodaverekeelseid sotsiaalmeedia postitusi, paigutades avalikku ruumi murdekeelseid postereid ja kasutades ühenduse korraldatud üritustel avalikult kodavere keelt sõnavõttudes. Korraldame ka erinevaid “tähelepanutõmbamise aktsioone” nagu nt Kodavere jõõlupuu kodaverekeelsete soovidega jõuluehetel. Need tegevused viime läbi eesmärgiga „normaliseerida“ järk-järgult kodavere keele kasutamine avalikus ruumis.
- Teeme kohaliku (valla) tasandi poliitikutele ettepaneku kasutada sõnavõttudes, tervitus- või vahefraasidena kodaverekeelseid lauseid, saates neile valiku sobilikke keelendeid ning pakkudes neile võimalust soovitud fraasid ja laused kodavere keelde tõlkida. Enne kohalikke valimisi kohtume kõikide piirkonnas tegutsevate poliitiliste parteide ja valimisliitudega ning teeme neile ettepaneku tuua murraku elavdamise teema valimisprogrammidesse. Kaugem eesmärk on kirjutada Kodavere murraku säilitamise ja arendamise teema senisest konkreetsemalt sisse valla uude arengukavasse.
- Muudame Kodavere keele noortele atraktiivseks mitmesuguste tegevuste abil. Nt 2021. aasta lõpuks valmib koostöös Liivi Muuseumiga miniseriaal, mis võetakse üles Kodavere filmi- ja keelelaagris. Korraldame iga-aastaselt koostöös Liivi Muuseumiga suvise keele- ja pärimuslaagri ning viime koostöös Pala ja Alatskivi koolidega läbi õpilastele suunatud konkursi Kodavere keele populariseerimiseks (nt kodaverekeelsete laulude kirjutamise ja esitamise konkurss sügiseti). Pakume võimalust osaleda Kodavere murrakut tutvustavates õpitubades ning lüüa kaasa kodaverekeelsete raadiouudiste tegemisel.
- Koostame Kodavere murraku tutvustamiseks ja õpetamiseks audiovisuaalseid materjale, mida jagame keskuse kodulehel. Pakume neid õppevideoid kasutamiseks kohalike koolide õpetajatele, viies läbi ühtlasi koolitusi, kuidas neid kasutada koos olemasolevate õppevahenditega nagu „Kodavere uavits“ ja „Kodavere tüüruamat“.

INIMESED JA LOODUS

Oleme Peipsiääre vallas ja Eestis laiemalt hästi tuntud sihtpunkt. Me jutustame unikaalseid ja huvitavaid lugusid, mille keskmes on pärimus. Oleme välja arendanud pärimusmatkade marsruudid. Pärimuskeskuse matkad on huvigruppide hulgas populaarsed, sest need on sisukad ning arendavad, ühendades ajalugu, kohalike inimeste kogemusi ning loodusharidust. Inimese, looduse ja pärimuse suhet toetavad ja aitavad avada Pärimuskeskuse näitused.

Möödikud:

- Aastaks 2022 oleme valmis saanud esimesed Pärimuskeskuse poolt pakutavad pärimusmatkad. Turundame neid aktiivselt nii keskuse enda kanalite kui ka Sibulatee võrgustiku kaudu.
- Aastal 2022 osaleb pärimusmatkadel vähemalt 300 inimest; 2023. aastal 600 inimest ja 2024. aastal 900 inimest.
- Kuni aastani 2024 lisame valikusse igal aastal vähemalt ühe uue marsruudi.
- Aastal 2022 avame Pala ümbruse pärimuspaiku tutvustava väljapaneku Pala endises bussipaviljonis, millest saab matkade algus- ja lõpp-punkt.
- Aastast 2023 pakume Pärimuskeskuses huvilistele jalgratta laenutust. Aastal 2023 on keskusel 5 laenujalgratast; aastal 2024 on rattaid 10.
- Aastal 2024 avame Pärimuskeskuses kogukonnaköögi, millega seotud programmides osaleb aastas 300 inimest.
- Kuni aastani 2024 avame igal hooajal Pärimuskeskuses ühe uue näituse, mis tutvustab atraktiivsel viisil piirkonna loodust, ajalugu ja inimesi.
- Aastaks 2024 külastab Pärimuskeskust aastas vähemalt 3000 inimest.

Tegevuste lühiiseloostus:

- Pärimuskeskus töötab välja erineva pikkuse ja suunitlusega pärimusmatkade marsruudid, mis käsitlevad nii Pala ümbruse loodust ja ajalugu kui ka siin elanud inimesi ja nende lugusid. Keskkonda, ajalugu ja inimesi ühendavaks aineseks on piirkonnast jäädvustatud pärimus (folkloor), mida on talletatud arhiividesse ja mis on veel siiani kohalike inimeste mälus. Marsruutide väljatöötamisel teeme koostööd nii kohalike loodusetundjatega (nt Vahur Sepp) kui ka ajaloolaste (nt Tõnis Tärna) ja folkloristidega (nt Liina Saarlo). Osa marsruutidest, mis keskenduvad Pala lähemale ümbrusele, on varustatud teabetahvlitega ning on läbitavad omal käel. Marsruutidel, mis on pikemad ja eeldavad transpordivahendite kasutamist, viime matku läbi giidide juhendamisel. Osa marsruute on läbitavad jalgratastel, mida on võimalik Pärimuskeskusest laenutada.
- Pärimusmatkade algus- ja lõpp-punktina sisustame 2022. aasta juuniks Pala endise bussiootepaviljoni, kuhu paigutame stendid Pala lähiümbruse kultuurilooliselt oluliste paikade kohta, mille asukohti on huvilistel võimalik omal käel külastada. Samuti vahendab paviljon infot keskuse pakutavate pärimusmatkade kohta. Bussipaviljoni kujundame koostöös Alatskivi Kunstide Kooliga (kaasatud on nii õpilased kui ka professionaalne kunstnik) silmatorkavaks (atraktiivseks) maamärgiks.
- Pärimusmatkadele lisandväärtuse loomiseks rajame Pärimuskeskusesse aastaks 2023 kogukonnaköögi, milles läbiviidavates tegevustes keskendutakse siinsete metsade pakutavatele loodusandidele (ravimtaimedele ja seentele), millega seostub pärimuslikke teadmisi. Keskus korraldab õpilastele jt huvilistele töötubasid nii loodusandide korjamise, säilitamise kui ka kasutamise teemal. Keskuses on võimalik

juhendajate käe all nt ravimtaimi kuivatada, seeni kupatada ja sisse teha. Õpitubade käigus valminud loodusannid on võimalik osalejatel endaga kaasa võtta.

- Pärimuskeskuses eksponeeritavate näituste ja väljapanekutega tõstame esile ühelt poolt Pala valla ja vallamajaga seotud isikuid, teisalt jätkame piirkonnast pärit oluliste kultuuriinimeste, ühiskonnategelaste ja ettevõtjate tegevuse tutvustamist. Näiteks:
  - Koostame 2021. aasta lõpuks stendi Eduard Sildverist (Brükkel) ja vormistame ühe Pärimuskeskuse akna väljavalgustatud ekspositsioonialana. (Hiljem saab väljavalgustatud aknaid lisada või ka seal olevat ekspositsiooni vahetada.)
  - 2022. aasta juunis avame keskus Oskar Tõrva fotode interaktiivse näituse, millel on kujutatud palju kohalikke inimesi. Näituseküllastajatel on digitaalseid vahendeid kasutades võimalik piltidel olevaid isikuid tuvastada ja luua nii ERM-is olevate fotodele lisandväärtust.
  - Koostame koostöös ettevõtjatega stendid piirkonnas tegutsevate oluliste ettevõtete kohta, mis oma tegevuses jätkavad kaasaegsel viisil piirkonnale omaseid traditsioone (nt puidu väärindamine Puukujurite näitel, metallitöö Palmeti näitel).
- Pärimuskeskuse postkontori poolse osa võtame kasutusele ekspositsioonipinnana, kus on võimalik korraldada ajutisi näitusi, mille koostajaks kutsume alates 2023. aastast kuraatoriprogrammi raames tuntud inimesi. Kuraatoriprogramm aitab sel viisil samuti kaasa Pärimuskeskuse nähtavuse ja tuntuse suurendamisele.
- Töötame välja ühenduse ürituste veebis turundamise plaani. Selleks loome Pärimuskeskuse küllastajate persoonad ning suuname edaspidi ürituste info nendesse kanalitesse, mida väljavalitud persoonad potentsiaalselt jälgivad.

ORGANISATSIOON

Oleme tegus, hästi toimiv, koostööle orienteeritud kogukonnakeskus. Meil on aastaringselt vähemalt üks täistööajaga töötaja. Oleme hooajal 5 päeval nädalas avatud.

Kaasame aktiivseid ja motiveeritud inimesi ning korraldame piirkonna elanike jaoks tähenduslikke sündmusi. Teeme tihedat koostööd Peipsiääre valla ja selle organisatsioonidega paikkondliku identiteedi arendamiseks ja kohapärimuse väärtustamiseks. Oleme edukad projektitaotluse kirjutajad ning teenime omatulu.

Möödikud:

- Pärimuskeskuse juhatuses on 2022. aastaks kuni 7 aktiivset liiget, kellel on huvi ja aega ühenduse tegevusse panustada.
- 2022. aasta juuniks on Pärimuskeskusel vähemalt 10 uut aktiivset liiget. 2023. aasta juuniks on keskusega liitunud vähemalt 10 noort liiget.
- Aastaks 2024 on Pärimuskeskus suvehooajal (st maist septembrini) avatud 5 päeva nädalas kogu päeva (nt kl 11-18).

- Aastaks 2024 on Pärimuskeskusel vähemalt 1 täistööajaga töötaja, kes korraldab aastaringselt keskuse tööd. Suvel kaasame hooajalist lisatööjõudu.
- Kuni aastani 2024 korraldame igal kuul vähemalt ühe kohaliku kogukonna jaoks olulise avaliku ürituse.
- Korraldame 2023. aastal Kodavere kihelkonnapäeva, millesse on kaasatud mitmed Peipsiääre valla asutused ja organisatsioonid.
- Hiljemalt 2024. aastal toome Pärimuskeskuse õuel lavale algupärase teatrilavastuse.
- 2022. aasta alguseks on Pärimuskeskusel informatiivne ja hästi struktureeritud koduleht, millel on vähemalt 300 külastust kuus.

Tegevuste lühiiseloostus:

- Suurendame Pärimuskeskuse aktiivset liikmeskonda liikmetega, kes soovivad MTÜ tegevustes kaasa lüüa ning kellel on aega ja energiat ühenduse tegevusse panustada. Uusi liikmeid kaasame isiklike kontaktide kaudu keskuse korraldatud üritustel osalevate inimeste hulgast. Pakume liikmetele või tulevastele potentsiaalsetele liikmetele võimaluse kaasa lüüa Pärimuskeskuse projektide planeerimisel ja läbiviimisel, sedakaudu neid rohkemal määral ühendusega sidudes. Ühenduse liikmeid ja teisi MTÜ tegevusest huvitatud inimesi informeerime Pärimuskeskuse tegevustest igakuiste ringkirjade vahendusel, keskuse kodulehe ja Facebook'i konto kaudu ja vähemalt korra aastas toimuval üldkoosolekul.
- Teeme koostööd piirkonna koolide ja lasteaedadega, korraldades lasteasutustes ja/või Pärimuskeskuses regulaarselt õpilastele ja õpetajatele suunatud õpitubasid ja pärimusmatku. Kasutame selleks keskkuses väljatöötatud matkade marsruute ning algatame koolides pärimusmatkade korraldamise traditsiooni. Sellisel viisil teadvustame õpilastele Pärimuskeskuse olemasolu ja harjutame neid keskkuses käima.
- Näituste korraldamisel teeme senisest enam koostööd Pala raamatukoguga, millel on varasem hea kogemus kohalike inimeste kaasamisel teemanäituste koostamisel. Koostööd valla raamatukogudega laiemalt teeme ka neis Pärimuskeskuse initsiatiivil valminud näitusi hooajalisel ajal eksponeerides.
- Pärimuskeskuses korraldatavate igakuiste ürituse abil muudame keskuse kohalikele inimestele tähenduslikuks kohaks. Keskuse ruume on võimalik rentida kammerlikemateks kogukondlikeks üritusteks nagu kokkutulekud, teemaõhtud ja sünnipäevad, mis suurendavad keskusega seotud meie-tunnet. Keskuse ruumide kasutuselevõttu toetab ka kogukonnaköögi valmimine. Koostöös noortekeskustega jätkame Sibulatee puhvetite päeval osalemist.
- Paneme aluse Kodavere kihelkonnapäeva korraldamise traditsioonile, millesse on kaasatud paljud Peipsiääre valla asutused ja organisatsioonid. Kihelkonnapäev on kogukonda ühendav üritus, mis on suunatud nii praegustele vallaelanikele kui ka neile, kes on siit pärit, kuid praeguseks elavad mujal. Kihelkonnapäeva raames

toimub üle valla erinevaid näitusi, kontserte, matku ja õpitubasid, mis võimaldab piirkonna põlisasukatel oma perekonnalugusid jagada ja neid jäädvustada.

- Tellime Pärimuskeskuse siseõuele algupärase teatrilavastuse, milles leiavad kasutamist ja kajastamist Kodavere murrak, vallamaja hoonekompleks, Kodavere kandi olulised kultuuritegelased ja ajalooüritused. Lavastus tuuakse välja koostöös kutsutud professionaalide ja kohalike rahvateatri näitlejatega.
- Pärimusmatkade korraldamise ja õpitubadega on võimalik organisatsioonile teenida omatulu. Eesmärk on 2024. aastaks katta omatulust 30%, valla tegevustoetusest 30% ja projektitaotlustega 40% Pärimuskeskuse eelarvest. Finantsilise kindlustunde loomine on üks organisatsiooni strateegilisi eesmärke.

Dokument on koostatud Kodanikuühiskonna Sihtkapitali rahastatud projekti „Kodavere Pärimuskeskuse arenguhüppe ettevalmistamine“ (AHE21-38) raames aprillist juulini 2021. Arengukava koostamise töörühmas osalesid Kodavere Pärimuskeskuse juhatuse liikmed Mikk Kirikal, Reet Kruup, Helgi Vaga ja Ergo-Hart Västriik. Arenguekspertina oli kaasatud Mairo Rääsk (OÜ Blueray). Arvesse on võetud ka projekti raames 7. juunil 2021 korraldatud inspiratsioonipäeval osalejate ideid.